

**ნათლისღების დღესასწაულისადმი მიძღვნილი
საბალობლების სახე-სიმბოლოთა საღვთისმეტყველო
წყაროები**

მოკლე შინაარსი

ჰიმნოგრაფია ბიბლიურ სახისმეტყველებას ემყარება. სიმბოლოებით აზროვნებას საფუძველი წმიდა წერილში ეყრება. მაცხოვარი იგავებით ესაუბრება ერს. თავის ეპისტოლეებში მოციქული პავლე ძველადღქმისეულ მოვლენებს სიმბოლოურად უკავშირებს ხოლმე ახალ აღთქმას. ცალკეულ სახე-სიმბოლოები მყარი ფორმებით დამკვირდა და მეორდება საგალობლიდან საგალობელში. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ეს სახე-სიმბოლოები მხოლოდ ჰიმნოგრაფიულ ტექსტებში არ გვხვდება. მათ უხვად იყენებს სასულიერო მწერლობის თხზულებები, თუმცა, ბუნებრივია, რომ ყველაზე მეტი სიხშირითა და მრავალფეროვნებით ისინი სწორედ ჰიმნოგრაფიულ ტექსტებში გვხვდება. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ჰიმნოგრაფს შეუძლია ნებისმიერი ჰიპოდიგმური თუ პარადიგმული მონაცემის გამოყენებით შეარჩიოს სიმბოლო-ალეგორია, მხატვრული ხერხი, ასოციაცია და სახეთა პარალელიზმი, რათა საკუთარი განწყობა, ემოცია მიიტანოს მსმენელადღე. თუმცა, ამ სიმბოლოების მიღმა უზარმაზარი ინფორმაცია, ერთგვარი ნარატივი იმალება, რომელიც საღვთისმეტყველო ცნობიერების მქონე მკითხველსა და მსმენელს მოითხოვს. ეს განსაკუთრებით ცხადად თვალსაჩინოვდება საუფლო დღესასწაულებისადმი მიძღვნილ საგალობლებში. შუამდგომელი ძველისა და ახლისა რჯულისა, როგორც იოანე ნათლისმცემელს წმ. იოანე ოქროპირი უწოდებს, იუდეველებს სინანულისაკენ მოუწოდებდა და იორდანეში ნათლავდა. სწორედ ამით განამზადებდა ის უფლის გზას, რადგან მაცხოვარმა თავისი განკაცებით კაცობრიობას მისცა რჯული, დაფუძნებული სინანულსა და სიყვარულზე.

ჰიმნოგრაფები მრავალი სახე-სიმბოლოთი ამკობენ იოანე ნათლისმცემელს და სწორედ სახისმეტყველებითი გააზრებით წამოსწევენ წინა პლანზე ნათლისღების დღესასწაულის სულიერ მნიშვნელობას, რომლის წყარო საღვთისმეტყველო ლიტერატურაა. აქვე შევნიშნავთ, რომ ძალიან ხშირად ჰიმნოგრაფიული ტექსტი თავადაა წყარო, განსაკუთრებით სიმბოლოური თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: ნათლისღების დღესასწაული, ჰიმნოგრაფიული ტექსტები, საღვთისმეტყველო წყაროები.

THEOLOGICAL SOURCES OF IMAGES-SYMBOLS OF HYMNS DEDICATED TO EPIPHANY CELEBRATION

Abstract

Hymnography is based on biblical parables. Reasoning with symbols is based on scriptures. The Savior speaks with the parables to the nation. In his epistles, Apostle Paul symbolically links the ancient events of the Old Testament to the New Testament. Separate images-symbols have been established in solid forms and are repeated from one hymn to another. It is noteworthy that these images-symbols are found not only in the hymnographic texts, but they are largely used in theological writings. Nevertheless, it is natural that they are encountered in the hymnographic texts more frequently and diversely. This is natural because a hymnographer can choose any symbol-allegory, artistic method, association and parallelism of images by means of using any hypodigmatic or paradigmatic data to reflect his mood and emotions. However, vast information - a kind of narrative hides beyond the aforementioned symbols and requires the reader and the listener with the theological consciousness. This is especially evident in the hymns devoted to the Lord's celebrations.

The mediator of the Old and New Testaments, as St. John Chrysostom called John the Baptist, appealed to the Jews for repentance and baptized in the Jordan. That was how he would prepare the way of Lord, because the Savior, by means of his incarnation, provided the mankind with the faith based on repentance and love.

The hymnographers adorn John the Baptist with numerous images-symbols and thus, by means of reasoning with images-symbols, bring the spiritual significance of Epiphany to the forefront, the source of which is theological literature. At this point, it is worth noting that very often a hymnographic text itself is the source, especially in symbolic terms.

Key Words: Epiphany Celebration, hymnographic texts, theological sources.

მიზანი. სტატიის მიზანია ნათლისღების დღესასწაულისადმი მიძღვნილი საგალობლების სახე-სიმბოლოთა საღვთისმეტყველო წყაროების გამოვლენა და საგალობელთა ტექსტების საღვთისმეტყველო და სახისმეტყველებითი არსის გამოვლენა.

მეთოდი. წარმოდგენილ ნაშრომში ვიყენებთ ისტორიულ-შედარებითი, ანალიტიკური, რემინისცენციური, ჰერმენევტიკუ-

ლი კვლევის მეთოდებს, რათა უკეთ გამოვლინდეს საგალობელთა საღვთისმეტყველო, სახისმეტყველებითი, მხატვრულ-გამომსახველობითი რაობა.

შესავალი: ნათლისღებისადმი მიძღვნილი ჰიმნოგრაფიული ტექსტების უმრავლესობა ლიტურგიკული დანიშნულებისაა და ბუნებრივია, მათში აქცენტირებულია ამ უდიდესი საუფლო დღესასწაულის სულიერი მნიშვნელობა. თუმცა, განსხვავებით, სხვა დღესასწაულებისგან, ჰიმნოგრაფები ერთდროულად განადიდებენ როგორც დღესასწაულს, ისე იოანე ნათლისმცემელს. მაცხოვრის წინამორბედს წარმოაჩენენ იორდანეში აღსრულებული საიდუმლოს – ქრისტეს ნათლობის – სიდიადის ფონზე, რაც ორმაგ დატვირთვას სძენს საგალობელში მოხმობილ თითოეულ სახე-სიმბოლოს. ყოველ მათგანს საღვთისმეტყველო წყარო გააჩნია, რომლის მეშვეობითაც აიხსნება მათი შინაარსიც და ტროპული მნიშვნელობაც.

სწორედ ამ კუთხით გვსურს წარმოვადგინოთ ნათლისღებისადმი მიძღვნილი საგალობლებისა და იოანე ნათლისმცემლის რამდენიმე სახე-სიმბოლო და მათი მიმართება საღვთისმეტყველო წყაროებთან.

მსჯელობა: უფალი განკაცდა, რათა თავს იდვას კაცთა მოდემის ცოდვები. მესიის მოვლინებას არა მარტო იოანე მახარებელი ხარობდა, არამედ – ბუნებაც. საოცარი შთამბეჭდაობით აღწერს იოანე მტბვეარი მაცხოვრის იორდანედ მოსვლას: „ნათელი ჭეშმარიტი, ქრისტე ღმერთი, დაუსაბამოდ სიტყუად მამისად, მას ჟამსა მთანი და ბორცუნი იმღერდეს, იხარებდა იოანე და ძრწოლით ღაღადებდა: ესე არს კრავი ღმრთისად აღმხუმიელი ცოდვათა სოფლისათა“ (მოდრეკილი, 1978: 140). მაცხოვრის ნათლისღებას დავით მეფსალმუნე წინასწარმეტყველებდა, ამიტომაც საგალობლებში ებრაელთა მეფის სახეც გვხვდება: „წინაღწარვე მოგუასწავა დავით წინასწარმეტყველმან მოსლვად მკსნელისად იორდანისა წყალთა, იტყოდა რად... მთანი იხარებდით წინაშე პირისა უფლისა“ (მოდრეკილი, 1978: 179). ეს ფსალმუნური მოტივია, რომელიც ხშირად გვხვდება ჰიმნოგრაფიაში და რომელიც განსაკუთრებულ ღირებულებას ქმნის: „მთანი იმღერდეს ვითარცა ვერძნი და ბორცუნი ვითარცა კრავნი ცხოვართანი“ (ფს. 113, 4); „იხარებდინ ცანი და გალობდით ქუეყანად, აღიძარნ ზღვად და სავსება მისი. იხარებდინ ვეღნი და ყოველნი რად არს მათ შინა, მაშინ იხარებდენ ყოველნი ხენი მადნარისანი“ (ფს. 95, 11-12).

შუამდგომელი ძველისა და ახლისა რჯულისა, როგორც იოანე ნათლისმცემელს წმ. იოანე ოქროპირი უწოდებს, იუდეველებს სინანულისაკენ მოუწოდებდა და იორდანეში ნათლავდა. სწორედ ამით განამზადებდა ის უფლის გზას, რადგან მაცხოვარმა თავისი განკაცებით კაცობრიობას მისცა რჯული, დაფუძნებული სინანულსა და სიყვარულზე. წმ. იოანე ოქროპირის განმარტებით, ნათლისმცემელი მოვიდა, „რათა წინა რბიოდის და განმზადებდეს სულთა მათ, რომელთა ეგულებოდა შეწყენარებად უფალი“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 167).

უამრავია ის ეპითეტი, რომლითაც წინამორბედს შეამკობენ ჰიმნოგრაფები – „დასასრული შჯულისაჲ და დასაბამი მადლისაჲ იოვანე წინამორბედი უდაბნოს აღმოსცენდა და გვქადაგა სინანული ცხოვრებისაჲ“ (მოდრეკილი, 1978: 206). აქ იგულისხმება მოსეს რჯულის დასასრული. როგორც აღვნიშნეთ, იოანე ნათლისმცემელი ძველი აღთქმის ბოლო და ახალი აღთქმის პირველი წინასწარმეტყველია. ფაქტობრივად, იქადაგა რა მესიის მოსვლა და ნათელ-სცა მაცხოვარს, მან, ფაქტობრივად, დაასრულა ძველი რჯული (მესიის მოლოდინი) და განცხადდა ახლის დასაწყისი – უფლის აღთქმის განხორციელებული.

საგალობლებში იოანე ახალი დღის, ცისკრის მახარებლადაა წოდებული: „გამოაბრწყინვე ცისკარი დღისაჲ უდაბნოჲსა ქადაგი“ (თუენი, 2004: 170). ის, რომ იოანე უდაბნოში იზრდებოდა, სახარებიდანაა ცნობილი: „ხოლო ყრმაჲ იგი აღორძნდებოდა და განმტკიცდებოდა სულითა. და იყო უდაბნოს, ვიდრე გამოცხადებამდე მისა ისრაჴლისა მიმართ“ (ლკ. 1, 80), ამიტომ იწოდება იგი საგალობლებში უდაბნოს ქადაგად. სახისმეტყველებითი თვალსაზრისით ჩვენთვის საყურადღებოა მისი ცისკართან შედარება. ცისკარი ხომ ის ჟამია, როდესაც ღამე, ბნელი განგვეშორება და ნათელი მოდის, ანუ, ახალი დღე იწყება. ამ საგალობელში კვლავ გვხვდება სიმბოლიზება ძველი რჯულის დასასრულისა და ცისკრის სახით ახალი რჯულის დასაწყისისა, რომლის მაუწყებელიც უდაბნოს ქადაგია.

საგულისხმოა, ასევე, იოანეს შედარება სანთელთან, რომლის წყაროც სახარებაა: „იგი იყო სანთელი აღნთებული და საჩინო“ (ინ. 5, 35). მას ხშირად „ნათლის სანთელს“ უწოდებენ ჰიმნოგრაფები. ნათელი ქრისტეა, სანთელი კი იმისთვისაა საჭირო, რომ ამ უდიდესი ნათლის მისაღებად მომზადდეს კაცობრიობა, ჯერ სანთლით უნდა განათდეს მათი სულები და

ქრისტესკენ სავალი მათი გზები, რაც სწორედ იოანე ნათლისმცემელმა აღასრულა.

სანთელთან ერთად მნათობს ადარებს იოანეს ჰიმნოგრაფი ავტორი: „ვმად სიტყვსა ღმრთისაჲ, სანთელი ნათლისაჲ, მთიები მზისაჲ უდაბნოს უდაღადებდა მოსრულთა მისსა“ (თუენი, 2004: 170). იოანე ნათლისმცემლის ეს მეტაფორები ჰომილეტიკაშიც უხვად გამოიყენებოდა: „ვითარცა მთიები ცისკრისაჲ, გამოჩნდა წმიდაჲ წინამორბედი იოვანე“ (იოანე ოქროპირი, 1999: 261). წმ. იოანე ოქროპირი მეტაფორებს ასე განმარტავს: „სანთელი იგი მზესა ეტყვის; ვმად იგი – სიტყუასა, მეგობარი – სიძესა, უმეტესი ნაშობთა შორის დედათასა – პირმშოსა მას ყოველთა დაბადებულთა“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 165).

შინაარსობრივადაც და სიმბოლურადაც ნათლის სანთლის ანალოგიური მეტაფორაა „მზის სანთელი“, რომელსაც იოანე ნათლისმცემელს უწოდებს XIII საუკუნის ქართველი ჰიმნოგრაფი ტბელ აბუსერიძე თავის საგალობელში „გალობანი სამთა იოვანეთა“, სადაც განდიდებული ჰყავს წმ. იოანე ნათლისმცემელი, წმ. იოანე მახარებელი და წმ. იოანე ოქროპირი. ამავე საგალობელში იყენებს ამავე დატვირთვის მეტაფორასაც - „სიტყვის ვმას“: „აღმოსავალით მადლითაჲთ აღმოსრულისა მის მზისა სანთელსა ელვად საღმრთოჲსა ნათლისა ვქადაგებთ“; „იოვანეს, ვმასა სიტყვსა, სულად...“ (სულავა, 2003: 306-308). ტროპული თვალსაზრისით, ნათლის სანთლის მსგავსად, მეტყველი მეტაფორაა „მზის სანთელი“ - მზე უფალია/მაცხოვარია, სანთელი კი – იოანე ნათლისმცემელი. მზე არ სჭირდება სანთელი, მაგრამ კაცობრიობას სჭირდება იოანე (სანთელი), რათა მან ის უფლის (მზის) შესახვედრად მოამზადოს.

როგორც ჩანს, სანთელი, მთიები, ვმად სიტყვსა – იოანე ნათლისმცემლის მყარად დამკვიდრებული მეტაფორებია სასულიერო მწერლობაში, როგორც ჰიმნოგრაფიაში, ასევე ეგზეგეტიკასა და ჰომილეტიკაში. ამგვარ განმარტებას გვთავაზობს წმ. სოფრონ იერუსალიმელი თავის თხზულებაში „ნათლისღებისათვის მაცხოვრისა და ზედა აღდგომისათვის სარკინოზთა“: „სანთელი მზესა უზრახებს, ვმად სიტყვსა მიმართ იტყვს, თიხად მეკეცესა მიუგებს, მონად მეუფისა ეტყვს განკურნებულნი, რაჲსა იქმ ამას, მ მეუფეო, გიცი შენ ვინაჲ ხარ და ვინაჲ მოსრულ, მუცლით გამო თაყუანის-გეც შენ, ჯერეთ საშოსა შინა მყოფმან აღვიარე ძალი შენი“ (სოფრონ იერუსალიმელი: A-394, 297გ). იოანე ნათლისმცემელი ქრისტეს ხმაა, რადგან ის სინანულს

ქადაგებდა, რომელზედაც დაეფუძნა შემდეგ ქრისტიანული მოძღვრება.

იოანე მტბვეარი ნათლისმცემელს ახალ ელიად მოიხსენებს – იორდანე „კმისა მისგან ახლისა ელიადს და შიშით ზარგანკდილი დგას მდუმრიად“ (მოდრეკილი, 1978: 137), რისი წყაროც, ასევე, სახარებაა. ფერისცვალების დროს მოწაფეთა შეკითხვაზე, „ელიადსი ჯერ-არს პირველად მოსლვაჲ“, მაცხოვარი პასუხობს: „ელია აწვე მოვიდა და არა იცნეს იგი, არამედ უყვეს მას, რაოდენი უნდა. და ეგრეთვე ძესაცა კაცისასა ეგულების ვნებად მათგან. მაშინ გულისკმა-ყვეს მოწაფეთა, რამეთუ იოვანე ნათლისმცემლისთვის ჰრქუა მათ“ (მთ. 17, 10, 12-13).

ჰიმნოგრაფი იოანე ნათლისმცემელს იმ ვარსკვლავს აღარებს, რომელმაც მოგვებს მეუფის დაბადება აუწყა და მისკენ მიმავალი გზა გაუნათა. აქ ორმაგი სახისმეტყველებითი გააზრებაა. ბეთლემის გზის მანათობელი ვარსკვლავის დარად იოანეც გზას უნათებდა ერს, როდესაც იორდანეში სინანულის ნათლისღებისათვის მოუწოდებდა, ამავე დროს, მოგვები წარმართები იყვნენ, იოანემ ნათლისღებითა და სინანულად მოწოდებით წარმართებსაც გაუნათა ქრისტესკენ მიმავალი გზა. „მე ნათელ-გცემ წყლითა, იგი ნათელ-გცემს სულითა წმიდითა და ცეცხლითა“ (მოდრეკილი, 1978: 184) და „უპყრიეს მას ნიჩაბი და სიბრძნით განარჩევს, უნაყოფოთა დასწავს და ნაყოფიერთა მიჰმადლებს ცხოვრებასა საუკუნესა“ (მოდრეკილი, 1978: 135) – ამ შემთხვევაში არა თუ ეპიზოდი, ფრაზეოლოგიაც სახარებისეულია: „მე უკუე ნათელ-გცემ თქვენ წყლითა სინანულად; ხოლო რომელი შემდგომად ჩემსა მოვალს, უძლიერეს ჩემსა არს, რომლისა ვერ შემძლებელ ვარ ჰამლთა მისთა ტჯრთვად. მან ნათელ-გცეს თქვენ სულითა წმიდითა და ცეცხლითა. რომლისა ნიჩაბი ჰვლთა მისთა, განწმინდოს კალოდ თუსი და შეკრიბოს იფქლი საუნჯესა, ხოლო ბზე დაწუას ცეცხლითა მით უშრეტითა“ (მთ. 3, 11-12). წმ. იოანე ოქროპირის განმარტებით, „ნათლისმცემელმა სულიწმიდის ხსენებით ერს ცოდვათა მოტევა, სასუფევლის მკვიდრობა, უხრწნელება და სულიწმიდის მონიჭება აუწყა“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 185), ხოლო ცეცხლის ხსენებით მათ ძველი რჯულის გამოცხადებები გაახსენა, რადგანაც წინასწარმეტყველთ უფალი უმეტესად ცეცხლის სახით ეცხადებოდა ხოლმე – მოსეს მაყვლოვანი სინას მთაზე, ეზეკიელს – ქერუბიმებით; ხოლო ნიჩბისა და კეთილისა და ბოროტის გარჩევის შესხენებით აფრთხილებს, რომ მხოლოდ

ნათლისდება არაა საკმარისი, არამედ – შემდგომ უფლის მცნებათა აღსრულება: „შემდგომად ნათლისდებისა ნიჩაბსა მას გუჩვენებს, განმრჩეველსა კეთილისა და ბოროტისასა, და დაწუვასა ბზისა გუასწავებს, რადთა მოშიშ ვიყვნეთ და არა ვემსგავსეთ ბზესა, არამედ იფქლსა“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 185).

სახისმეტყველებითი აზროვნების თვალსაზრისით საინტერესოა იოანე ნათლისმცემლის გაზაფხულის მახარობელ მერცხალთან შედარება და მის პარალელურად ზამთრისა და სასტიკ ქართა სიმბოლოები: „ვითარცა მერცხალი წმიდად ქადაგი ზაფხულისად მყოფთა ზამთარსა შინა ცოდვათასა გამოუჩნდი, იოვანე, ღირსი მიახლებულთა დანთქმად ქართა სასტიკთა კუეთებისაგან“ (თუენი, 2004: 37). ზამთარი ცოდვის მეუფებათა პერიოდია, ხოლო ზაფხული – ცოდვათა განქარვებისა. „აჰა, ესერა, ზამთარი წარჴდა და წჴმა დასცხრა და წარვიდა გზასა თუსსა. და ყუაიელი გამოჩნდა ქუეყანასა ჩუენსა“ (ქება ქებათა, 2, 11). ზამთარს ალეგორიული მნიშვნელობით თვით მაცხოვარი იყენებს, როცა მოგვიწოდებს: „ილოცვედით, რადთა არა იყოს სივლტოლად თქუენი ზამთარსა შინა“ (მთ. 24; 20). როგორც ნეტარი თეოფილაქტე ბულგარელი განმარტავს, „ჩვენ უნდა ვილოცოთ, რომ ამ ცხოვრებიდან ჩვენი წასვლა ანუ აღსასრული არ მოხდეს... „ზამთარში“, ანუ სიკეთისათვის უნაყოფო ჟამს“ (თეოფილაქტე ბულგარელი, 2000: 283). სულიერი თვალსაზრისით მართლაც რომ უნაყოფო იყო მაცხოვრის განკაცებამდელი ჟამი, რადგან დახშული იყო სასუფეველი ადამიანისათვის. იოანე ნათლისმცემელი კი აღმოჩნდა პირველი ქადაგი მოახლოებული სასუფეველის შესახებ. ამიტომაც ადარებს მას ჰიმნოგრაფი მერცხალს, რამეთუ ზამთრის, ანუ, ცოდვათა მეუფების ჟამის განქარვების ისეთივე პირველი მაუწყებელი იყო იოანე, როგორც ზამთრის წასვლის პირველი მახარობელი ბუნებაში მერცხალია.

ზამთრისა და ზაფხულის შედარებით წმ. იპოლიტე რომაელი ზამთრის სულიერ არსს განიხილავს, როგორც მადლისა და სინანულისაგან განძარცველ პერიოდს: „მადლი გამოჩნდა, ჭეშმარიტება სუფევს, სინანული არა არს მას სოფელსა. ზაფხული მოგვეახლა, ზამთარი განგუეშორა“ (იპოლიტე რომაელი, 1979: 310).

ზამთარს სულიერი მღელვარების პერიოდად, ხოლო სხვლვას ცოდვათა შენდობად სახელდებას ორიგენეც „ქება ქებათას“ განმარტებისას: „ღვთის სიტყვას სურს გვამცნოს, რომ ზამთრის,

სულის ქარტეხილთა, შემდეგ, მოსაველის ადების დრო ახლოვდება და ამბობს: „ღელუშანი გამოუტევა გაგა თვისი, ვენახნი ჰყვავიან, მოსცეს სულნელებად თვისი... მოიღე ნაყოფები და ადრინდელი უნაყოფო რტოები მოგეშორება“ (ორიგენე, 1989: 22). ამავე მნიშვნელობით განიხილავს ზამთარს წმ. გრიგოლ ნოსელი, რომელიც საოცარი პოეტური პასაჟითა და ხატოვნებით წარმოაჩენს ზამთრის ფიზიკურ თვისებებს და ავლებს პარალელს ადამიანის სულიერ განწყობასთან: „და ჭკნება ზამთარში ყოველი მწვანე – ხეთა სილამაზე, ბუნების მიერ შეფერადებული ფოთლები დაცვივა და მიწას შეერევა; შეწყდება ფრინველთა ტკბილი ჭიკჭიკი, ბულბული გაფრინდება, მერცხალი დამუნჯდება, ბუდე დატოვებს გერიტი, და ყოველივე სიკვდილის სევდას ემორჩილება – კვდება მორჩი, ქრება სიმწვანე, ფოთლებისაგან განძარცვული ტოტები ხორცგანძარცვულ ძელებს დამგვანებია და საშინელი სანახავია; რა ვთქვათ ზღვათა უბედობაზე? როგორია ის ზამთარში, როდესაც სიღრმიდან ოხრავს და ბორცვებსა და მთებს ემგვანება მისი ტალღები; როდესაც ის, როგორც მეომარი, განუწყვეტელი დარტყმებით მიემართება ნაპირისაკენ. მაგრამ შენ გადატანითი მნიშვნელობით წარმოიდგინე ზამთარი თავისი უარყოფითობებით. აი, ასე ჰყვაროდა ადამიანი სასუფეველში, ნეტარებდა უსასრულო ზაფხულით, მაგრამ „ურჩმა ზამთარმა დააჭკნო ფესვები“, ყვავილი მოკვდა და ადამიანმაც დაკარგა ზაფხულის „მარადიული უკვდავება“ (ნოსელი, 1989: 357-358).

ზამთარს ცოდვის მეტაფორად ვხვდებით გიორგი მთაწმინდელის პარაკლიტონშიც. ორი ტროპარიდან ერთი ღვთისმშობელს მიემართება, მეორე კი – მაცხოვარს: „[თოვლი ბრალთად განადნე, დედოფალო, და ზამთარი მძიმე უღმრთოებისად დაჰკსენ, ჰშევე-რად-ზაფხული და არე ცხორებისად ქრისტე დამბადებელი, ყოვლად უჭრწნელო სასოო ყოველთა ქრისტინეთაო“ (A-93, 49v); „არე ღმრთივშუენიერი ჳორცთა ჩემთა და ცხორებასა მოეფინა და ცოდვისა იგი მჭმუნვარე ზამთარი დაჰკსნა, იშვა რად ქალწულისაგან მაღალი აღსასრულსა ჟამთასა წყალობით“ (A-93, 33r).

მაცხოვრის აღდგომის შედეგად სიკვდილის აჩრდილისაგან გათავისუფლებულ ადამიანებზე გადმოვიდა მაღლი საკურნებელად მათდა, როგორც მე-5 გალობაში (ესაია წინასწარმეტყველის) ვკითხულობთ: „რამეთუ ცუარი შენ მიერ საკურნებელ არს

მათდა“. მადლმოსილი ცუარის სიმბოლოს იოანე ნათლისმცემლისადმი საგალობელშიც ვხვდებით: „აცურიე სულთა ჩუენთა ცუარი მადლისა შენისაჲ დღეს, ქრისტეს წინამორბედო“ (მოდრეკილი, 1978: 157).

როგორც აღვნიშნეთ, ამ დღესასწაულს ღვთის განცხადება ეწოდება იმიტომ, რომ ქრისტეს ნათლისღების ჟამს იქ შეკრებილი ერის წინაშე განცხადდა ყოვლადწმიდა სამების ერთარსებობა: „და ნათელ-ილო იესუ და მექსეულად აღმოვიდა რაჲ წყლისა მისგან, და აჰა, განეხუნეს მას ცანი, და იხილა სული ღმრთისაჲ, გარდამომაგალი, ვითარცა ტრედი, მოვიდა და დაადგრა მას ზედა. და ჳმად იყო ზეცით და თქუა: ესე არს ძე ჩემი საყუარელი, რომელი მე სათნო-ვიყავ“ (მთ. 3; 16-17). კირილე იერუსალიმელი განცხადებას „ქება ქებათას“ სიძის სახეს უკავშირებს: „ვითარცა-იგი იგავად პირველ თქუმულ არს ამისთვის, რომელ ქრისტემან თუალითა ხილულად ესრწო გამოაჩინა, რამეთუ ქებათასა შინა სიძისა მისთვის დაღადებს და იტყვს: „თუალნი შენნი, ვითარცა ტრედისანი ზედა სავსებასა წყალთასა“ (კირილე იერუსალიმელი, 1991: 325). წმ. იოანე ოქროპირი ამ ეპიზოდს ასე განმარტავს: „აღმოვიდა წყლისაგან, რამეთუ თანა აღმოჰყვანდა ყოველივე ბუნებაჲ კაცთაჲ დანთქმული ცოდვითა და იხილნა ცანი განხმულნი, რომელნი დაუჳმნა ადამ თავსა თვისსა და შულთა თვისთა და ვითარცა-იგი მახვლითა მით ცეცხლისაჲთა სამოთხე, და სული წმიდაჲ ეწამებოდა ღმრთეებასა მას ძისასა, რამეთუ მსგავსისა მის ზედა მოვიდოდა და ჳმად იყო ზეცით, რამეთუ ზეცითაცა გარდამოჳდა ცხორებად კაცთა, ნათელღებული იგი იოვანესგან“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 196). იოანე ნათლისმცემლის ნათლისღებას არ შეეძლო სულიწმიდის მონიჭება, ეს მხოლოდ ქრისტესმიერი ნათლისღებითაა შესაძლებელი – „ცანი განეხუნეს და სული წმიდა გარდამოჳდა, რამეთუ არა ნათლისმცემლისა მის სიწმიდე, არამედ ნათელღებულისა მის ძალი იქმოდა ამას, რადთა ძუელსა მისგან შემიყვანნეს ჩუენ ახლად მოქალაქობად“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 196). სწორედ ადამიანის გონებისათვის მიუწვდომელი ამ ხილვის შესახებ აღნიშნავს იოანე მტბეგარი: „დღეს კუალად განცხადნა სამებისა ერთარსებაჲ წმიდასა ზედა იორდანესა, მამად ზეცით წამებდა ძისა საყუარელისათვის, და სული წმიდაჲ იხილვა სახედ ტრედისა გარდამოსრული“ (მოდრეკილი, 1978: 140).

ნათლისღების საგალობლებში განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ჰიმნოგრაფთა მიერ სამების ერთარსობისა და განუყოფლობის, თითოეული ჰიმნოსტასის თანასწორობის აქცენტირება, რასაც ხშირად ვხვდებით იოანე მტბევეართან: „გარდამოკდა ზეცით სული წმიდა ვითარცა ტრედი იორდანესა და კჳამ მამისაა წამებდა ზეგარდამო ძედ საყუარელად და განეცხადა დღეს სამებად წმიდად მორწმუნეთა ერსა თუთებითა თუსითა“ (მოდრეკილი, 1978: 142) და მიქაელ მოდრეკილთან: „იწამე მამისა მიერ ძედ საყუარელად ქრისტჳდა სული წმიდად შენ ზედა მსგავსებითა მით ტრედისაითა გარდამოხდა, რომლისა მიერ განცხადნა ერთარსებად სამებისა“ (მოდრეკილი, 1978: 144). მიქაელ მოდრეკილი ყოვლადწმიდა სამების წარმოჩენისას ქრისტეს ორბუნებოვნებასაც ხაზგასმით აღნიშნავს: „დღეს განცხადნა ნათლისღებითა იორდანისა წყალთა ერთი ძე მხოლოდ ორითა ბუნებითა სრულითა“ (მოდრეკილი, 1978: 143).

ყოვლადწმიდა სამების ერთარსებობის საიდუმლოს ჩვეული პოეტურობით წარმოაჩენს გიორგი ათონელი თავის „გალობანი ღამისთეგად ნათლისღებისაში“, რომელიც აკროსტიქულია და თავნი იტყვიან: „დღეს იორდანეს ქრისტეს ნათლისღებასა ყოველი სოფელი განათლდა, სამებისა წმიდისა თაყუანისცემად განცხადნა, იხარებენ ერთბამად ანგელოზნი და კაცნი“: „სამება სამ თუსებით, დაუსაბამო ღმერთი, არსებით სწორი გამოგუცხადნა დღეს წყალთა ზედა იორდანისათა“ (გიორგი ათონელი, 1946: 352) და ფსალმუნთმაგალობელს ეხმიანება: „იხარებდენ დღეს ზღუანი და მდინარენი, სამყარონი და მნათობნი კაცთა თანა, ცა და ქუეყანა ზეცისა ძალთა თანა ერთობით კმობენ – განცხადნა ქრისტე ღმერთი მჳსნელად სოფლისად იორდანისა წყალთა“ (გიორგი ათონელი, 1946: 353). წარმოდგენილ საგალობლებში აისახა საღვთისმეტყველო მოძღვრება სამების განუყოფლობისა და ქრისტეს ორბუნებოვნობის შესახებ, რაც კიდევ ერთხელ გვიდასტურებს ჰიმნოგრაფთა ღრმა თეოლოგიურ ცოდნასა და ცნობიერებას.

წმ. იოანე ოქროპირი თავის ეგზეგეტიკურ ნაშრომში ფსალმუნისეული სიტყვებით მკაცრად ამხელს ერეტიკოსებს: „ადიხილნეთ თუალნი უგუნურნო და უგულისჳმონო, გულისჳმაცავთ, ვითარმედ არა არს განყოფილება შორის მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, არცა ერთი, თუნიერ გუამოვნებისა და თუთებისა, არა არს ერთიცა წმიდისა სამებისაგანი უღარეს, ანუ

დაბადებული, ანუ უკუანადსკნელ შემოსრულ, ვითარმცა პირველ არა იყო და უკუანადსკნელ იქმნა, არამედ ერთ არს დიდებად მამისა და ძისა და სულისა წმიდისაჲ, ერთი ბუნებაჲ, ერთი ძალი, ერთი სიმტკიცე“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 200). ერთგან საგალობელშიცაა აღნიშნული – დადუმდეს მწვალებელთა ენა, რადგან განცხადდა უფალიო.

დამოწმებული ტროპარები საგალობლებიდან კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმას, რომ ჰიმნოგრაფიული ტექსტის შექმნა ავტორისგან მრავალმხრივ შემოქმედებით ნიჭს მოითხოვდა და, ფაქტობრივად, მასში აისახებოდა საეკლესიო მწერლობის თითქმის ყოველი უანრი.

იორდანეში მაცხოვრის ნათლისღებისას განცხადებას ახალ ხილვას უწოდებს წმ. გიორგი ათონელი: „აცურიეთ ზეცით საღმრთო ცუართა რებათა, იორდანისა ღელვანი აღივსენით, ხილვა ახალი იხილე ქუეყანაო“ (გიორგი ათონელი, 1946: 353). ავტორი ალიტერაციით არა მხოლოდ ევფონიას ქმნის საგალობელში, არამედ მსმენელსაც ამ მოვლენის თანახმად ხდის, ზედროულობის განცდით მსმენელი თითქოს თავად ხედავს ამ ახალ ხილვას, ხილულს, მაგრამ გონებით ვერმიწვდომილს. ზოგადად, ბგერითი ალიტერაციები უხვად გვხვდება საგალობლებში და არა მხოლოდ ევფონიის მიზნით, მათი მეშვეობით იმავდროულად მთავარი სათქმელის აქცენტირებაც ხდება. „კლასიკური ჰიმნოგრაფიის ალიტერაცია არ არის თვითმიზანი. საგალობლის მხოლოდ მუსიკალურ ენას კი არ აძლიერებს, არამედ ხელს უწყობს მთავარ თემაზე ყურადღების შეჩერებას და ემოციის გაძლიერებას. ამდენად ალიტერაციულ თქმაში მთავარია დომინანტურ თანხმოვანთა მუსიკალური მახვილის გაძლიერებით, მთლიანად ფრაზის თუ სტროფის აზრის მნიშვნელობის წინ წამოწევა“ (იმედაშვილი, 1958: 180). დამოწმებულ საგალობელში აქცენტირებულია ახალი ზეციური ხილვა – როგორც სამების განცხადება, ასევე, თავად განკაცებული უფლის მოსვლა ნათლისღებისთვის, რის შედეგადაც კაცთა დაძველებული ბუნება განახლდა.

უფალი ადრეც ცხადდებოდა წყლებზე – გამოეცხადა ებრაელ ერს მეწამულ ზღვასთან და გაიყვანა ხმელეთზე; როცა აღთქმის კიდობანი იორდანეზე გადაჰქონდათ, მისი ნებით „უკუნ-იქცა“ მდინარე. ეგზეგეტიკოსი მამების განმარტებით, მეწამული ზღვის გადაღახვა და იორდანეს უკუქცევა აღთქმის

კიდობნის გადატანისას წინასახეებია მაცხოვრის ნათლის-
ღებისა, რომლიდანაც ნათელი მოეფინა მთელს კაცობრიობას.

ნათლისღებით ძველი რჯულის განახლებაზე მიუთითებს წმ.
სოფრონ იერუსალიმელი: „ძუწლნი დასაბამითნი წარკვებიან და
ყოველნივე ახალ იქმნებიან. ახალ განკაცებულისა ღმრთისა
მადლისა ძუწლთა ზედა გამობრწყინებითა, რომელმან ძალითა
სადმრთოდთა ქმნა განახლებაჲ მათი... რამეთუ ამისთვის მოსეანი
შჯუელი დაძუწლებულ არს და ქრისტე აღმობრწყინებულ ჩუენ-
და, რომელი განახლებს ადამის მიერსა დაძუწლებულებასა და
ყოველსავე ახალ ჰყოფს და მიჰმადლებს ახალ დაბადებულებას
სიბრძნითა და ძალითა სადმრთოდთა“ (სოფრონ იერუსალიმელი:
A-394, 297v).

იოანე მტბევარი მაცხოვრის იორდანეში ჩასვლისას ღვთაებ-
რივი ცეცხლის წყალთან შეზავებაზე მიუთითებს. ცეცხლის
მეტაფორა ხშირად გვხვდება საგალობლებში, ნათლისღების
საგალობლებში კი მის ფიზიკურ თვისებებზეცაა აქცენტირება
– მაცხოვარი თავისი ნათლისღებით ისე წვავს ბოროტს, რო-
გორც ცეცხლი – თივას. თივა საგალობლებში ადამიანის სიმ-
ბოლოა, უმეტესად – თავად იოანე ნათლისმცემლისა, რომელიც
ვედრება უფალს, „ნუ დამწუავ მე, რომელი-ესე თივად წო-
დებულ ვარ წერილთა შინა“ (თუენი, 2004: 35). ადამიანის თივად
სახელდება ესაია წინასწარმეტყველთან ვხვდებით: „ყოველი
კორცი, ვითარცა თივა“ (ეს. 40, 6), რომელსაც მოციქულებიც
ესმიაწებებიან (შდრ. 1 პეტრე 1, 24; იაკ. 1, 10).

ბუნებრივია, საგალობლებში იგულისხმება ღვთაებრივი
ცეცხლი, რომელიც ფიზიკურ, ნივთიერ ცეცხლზე აღმატებულია
და სწორედ ამ ღვთაებრივი ცეცხლის თვისებას მიემართება
ერთი პარადიგმა, საკმაოდ გავრცელებული ნათლისღების საგა-
ლობლებში – მაცხოვარმა იორდანეში ჩასვლითა და ნათლის-
ღებით ბოროტი დათრგუნა, ანუ, შემუსრა ვეშაპი, მოაშთო
წყალში დამალული გველი – როგორც ეს პოეტურ მტყვევლე-
ბაშია გამოხატული. ვეშაპის შემუსვრა ფსალმუნიდან მომდი-
ნარე სიმბოლიკაა – „შენ განამტკიცე ძალითა შენითა ზღუა,
შენ შეჰმუსრე თავები ვეშაპთა წყალთა შინა“ (ფს. 73, 13-14).
უგალობენ მაცხოვარს, მოხვედი, „რათა შეჰმუსრო თავი
ვეშაპისაჲ მის“ (მოდრეკილი 1978: 131). მაცხოვარი განაცხადებს
განკაცების მიზანს – აღასრულოს დანაპირები და ბოროტის
დათრგუნვით ბოროტის ტყვეობაში მყოფი განათავისუფლოს –
„დამალული წყალთა შინა მბრძოლი მთავარი ბნელისაჲ

სრულიად დაეამკჷა და მომწყდარნი მის მიერ განვაცხოველნე“. ბნელის მთავარს ბოროტ ძალას უწოდებენ, რადგან მან სიკვდილი მოუტანა ადამიანს და ნათლის წილ ბნელი მისცა, რასაც დასასრული დაედო, როდესაც ქვეყნად მოვიდა ნათელი ნათლისაგანი – ქრისტე და თავისი საღმრთო ნათლით დაწვა ბოროტი ძალა.

ნათლით მოსილი მაცხოვარი მიდის იორდანესთან და „ვეშაპთ შემუსვრით“ კვლავ უბრუნებს ადამიანს ნათლის სამოსელს, რომელიც სწორედ ამ „ვეშაპისაგან“ განეძარცვა. „რომელსა შეემოსა ნათელი, ვითარცა სამოსელი, ითხოვდა ნათლისღებასა“ – ფსალმუნური მოტივი საგალობლებშიც აისახა.

როგორც ვხედავთ, ნათლისღების აღუზიად საკმაოდ ხშირად გვხვდება უფლის მიერ ვეშაპის შემუსვრა. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ვეშაპის პარადიგმა ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული სახეა ნათლისღების საგალობლებში, რომლის წყაროც ფსალმუნია. საზოგადოდ, ბოროტის თვისების გამოსახატად ვეშაპისა და გველის შხამის მეტაფორა ხშირად გვხვდება ძველ აღთქმაში: „გულისწყრომად ვეშაპთად იყო ღვინო მათი და რისხვად ასპიტთად განუკურნებელი“ (II რჯ. 32, 33); „გულისწყრომად მათი მსგავს არს გუელისა და ვითარცა ასპიტსა ყრუსა, რომელსა დაეყუნიან ყურნი მისნი“ (ფს. 57, 5) – ცოდვილთა ბუნებაზეა საუბარი. პირველცოდვის მიზეზი და ცოდვის საფუძვლის დამღები უფალმა იორდანეში შემუსრა.

საგალობლებში გამოკვეთილია ვეშაპთა თავის შემუსვრა: „შემუსრა თავები ვეშაპისად და პირველი იგი ცოდვად ჩვენი საბანელითა განწმინდნა და მიანიჭა მორწმუნეთა უხრწნელებისა იგი სამოსელი“ (უძველესი... 1980: 39). ვეშაპის თავის სიმბოლიკას განმარტავს წმ. გრიგოლ ნოსელი: „მომკლველმან მან ვეშაპისამან, რაჟამს განძუნდა მკეცი იგი და თუთოეულსა მას კაცთა ნათესავსა თანა აღორძნდა და განდიდნა, მაშინ შეკმუსრა თავი მისი, ესე იგი არს, ბოროტთა მომპოვნებელი იგი ძალი მისი, რომელსა-იგი მრავალნი აქუნდეს მის თანა უკეთურებისა თავნი“ (ნოსელი, 2006: 9). მაცხოვრის მიერ ბოროტის შემუსვრის სიმბოლურ გააზრებას გვთავაზობს წმ. ბასილი დიდი, რომელიც ვეშაპს სიმბოლურად აკავშირებს ფარაონთან, უწოდებს რა მას „უჩინო ფარაონს“: „არს მკეცი, რომელსა სახელი ჰრქვან იქნამონ, რომელი ითარგმანების ვიკტოლ. და დიდად მტერ არს იგი და თუ ჯეკმა სასტიკ ვეშაპი პოვის, ვითარცა სახისმეტყუელმან თქუა, მივიდის, შეიგოზის თავი თვის

თიჯითა და მიუჯდის მარტოს და ჰბრძანენ ვეშაპსა მას და კუდითა ნიჩურთა იფარავენ. ეგრეცა მჯსნელმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან აღიღო მიწად ქუეყანით შობილი მკუდრი. ესე თვით ჩანს კორცნი, რომელ შეიმოსნა მარიამისაგან ქალწულისა, რადთა მოკლას ვეშაპი იგი უჩინოდ ფარაო, რომელი ზის მდინარესა ზედა ეგვიპტისასა, რომელ არს ეშაპი“ (ბასილი დიდი, 1979: 188).

იორდანედან ამოსული მაცხოვარი ჰიმნოგრაფს ლომთან ჰყავს შედარებული, რომელმაც განგმირა ბოროტი – ვეშაპი: „ძღვეით შეჰმუსრე თავი ვეშაპისად და აღმოჰხედ მიერ ვითარცა ლომი“ (მოდრეკილი, 1978: 135). იოანე მინჩხის საგალობლის ერთი ტროპეული სახის – „ვითარცა ლომმან მიყრდნობით მიიძინა“ – განხილვისას ს. ცაიშვილი ლომის სახეს ქრისტეს ძლიერების სიმბოლოდ მიიჩნევს: „ლომი ქრისტეს ძლიერების სიმბოლოა, ხოლო მაცხოვრის გარდაცვალება დიადი მიძინების მხატვრული სახითაა გადმოცემული. და რაც მთავარია, ასეთი ტიპის მხატვრულ სახეებს ჩვენ უხვად ვპოულობთ ქართველ ჰიმნოგრაფთა შემოქმედებაში“ (ცაიშვილი, 1979: 32).

ნათლისღებას სასუფეველის ხარების დასაბამს უწოდებს წმ. იოანე ოქროპირი: „დასაბამი სახარებისად სასუფეველსა ცათასადსა არს წმიდად ესე დღევანდელი დღესასწაული და აღთქუმად აქუს ცხორებისად საუკუნოსად მის მიერ, რომელიცა-იგი გამოგუზნდა კეთილი იგი სარწმუნოებად და გამოგუზრწყინდა უკუდავებად“ (იოანე ოქროპირი, 1999: 14), რასაც საგალობლებშიც ვხვდებით: „შენ, მაცხოვარ, მოხუედ იორდანედ განთავისუფლებად დასაბამითგან დამონებულთა ცოდვითა“ (უძველესი... 1980: 55).

მაცხოვარმა იორდანეში ნათლისღებით განძარცვა ადამს ტყავის სამოსელი, რომელიც ადამიანმა ადამის დაცემის შედეგად შეიმოსა, და მის წილ ნათლის სამოსლით შემოსა. ჰიმნოგრაფიაში ტყავის სამოსელს წყევისა და ხრწნილების სამოსელსაც უწოდებენ, რაც ბიბლიიდან მომდინარეობს. შესაქმის წიგნში მითითებულია, ადამ და ევამ როგორ იგემეს აკრძალული ნაყოფი და ნათლის სამოსლისაგან განიძარცვენენ, შეიგრძნეს ფიზიკური სიშიშველე. უფალმა ისინი სამოთხიდან გამოაძევა: „და უქმნნა უფალმან ღმერთმან ადამს და ცოლსა მისსა სამოსელნი ტყავისანი და შეჰმოსნა მათ“ (შესაქმე, III, 21).

სამოსლის სიმბოლიკა ღრმა სახისმეტყველებითი ფუნქციონასა, რაც საგალობლებში აისახა აღუხიურად. ნ. სულავას

აზრით, „ტყავით, ანუ უსულო, მკვდარი ნივთით შემოსვა ღრმა და ფარული აზრის მომცველია; ერთი მხრივ, ღმერთმა ადამსა და ევას ნათლის სამოსლის ნაცვლად მკვდარი, უსულო ნივთითა თუ საგნით შემოსვით მიანიჭა მოკვდავობა, მისცა იმგვარი ფიზიკური სხეული, რომლის მხოლოდ ნათლით მოსილ სახეს ატარებდა ადრე; მეორე მხრივ, ისინი ტყავის სამოსლით სინანულის სასწავლებლად შემოსა; ნათლის სამოსლისაგან განსხვავებით მუდამ უნდა ხსომებოდათ ჩადენილი პირველცოდვა, რომლისაგან განთავისუფლება მხოლოდ ნათლისღებით გახდა შესაძლებელი. ამიტომ ქრისტიანულ ლიტერატურაში სამოსელი ნათლისღების, ქრისტეშემოსილობის მნიშვნელობას იძენს“ (სულავა, 2004: 226). მართლაც, ნათლისღების საგალობლებში ერთმანეთთან დაპირისპირებულია ოპოზიციური წყვილები სამოსლისა – როდესაც საუბარია ტყავის სამოსლის განძარცვაზე, პარალელურად საუბარია ნათლის სამოსლით შემოსვაზე, ორივე ერთად კი აღიქმება, როგორც სულიერი განახლება ადამიანისა, რომლის დროსაც ღვთისაგან ქმნილი არქეტიპი პირვანდელ წიაღს უბრუნდება.

VI საუკუნის მოღვაწე წმ. მამა ანდრია კრიტელი ტყავის სამოსელს ცოდვისა და ხრწნილების სიმბოლოდ მიიხნევს თავის „დიდ კანონში“, რომელიც დიდმარხვის პირველი კვირის ორშაბათ-ხუთშაბათ სადამოს, სერობის ღოცვისას იგალობება და განსაკუთრებულია, როგორც საოცარი სინანულით აღსავსე საგალობელი: „განვბძარე მე სამოსელი პირველი, რომელი პირველითგან მიქსოვა ღმერთმან, და ვქე მე შიშუელი... შემიკერნა ტყავისა სამოსელნი ცოდვამან ჩემმან და ღვთივქსოვილი სამოსელი განმძარცუა“ (კრიტელი, 2002: 34).

„სამოსელნი ტყავისანი“, როგორც სიმბოლო, ერთი მხრივ, გარესამყაროსთან ადამიანის სულიერი მდგომარეობის მიმართებას აჩვენებს, მეორე მხრივ, თვით გარესამყაროს სიღრმისეულ განცდას წარმოაჩენს. „ტყავის სამოსლისგან“ განძარცვა აუცილებელია ადამიანის სულიერი განწმენდისათვის, სიხარულის მიღწევისათვის, განღმრთობისათვის“ (სულავა, 2004: 227). წმიდა მამათა განმარტებით, მათეს სახარებაში საქორწინე სამოსელი (მთ. 22, 11-13) ნათლის სამოსლის, პირველი სამოსლის სულიერი მნიშვნელობის მატარებელია.

როგორც ვნახეთ, ტყავის სამოსელი ცოდვის, ადამიანის ხრწნადი ბუნების სიმბოლოდაა მოხმობილი ჰიმნოგრაფიაში,

რომელსაც ცვლის ნათლის, ანუ უხრწნელების სამოსი. ეს ანტინომია იოანე მტბევარს ასე აქვს წარმოჩენილი: „პირველ შექმნულსა განსძარცვოს სამოსელი იგი ტყავისა და მორწმუნეთა შემოსოს მადლი უხრწნელებისა“ (მოდრეკილი, 1978: 140). ნათლისდებამ ამ წყევის სამოსისაგან გამოგვიხსნა.

პირველ ადამიანებს აეხილათ ხორციელი თვალი, მაგრამ დაეხუჭათ სულიერი და ამით სიკვდილი შეიძინეს. სხეულებრივი თვალის ახელა, ორიგენეს გამონათქვამის მიხედვით, მოხდა მაშინ, როდესაც დაიხუჭა სული. როდესაც მაცხოვარმა ნათელიღო, განსძარცვა ადამს ხრწნილების სამოსელი და შემოსა „სამოსელი უხრწნელი, ნათელი შეუქმნელი“, როგორც ჰიმნოგრაფები უწოდებენ. „დღეს განშიშულდები იორდანეს შინა ადამის ბრალთა აჯოცად მოწყალებით, ნათელო და ცხორებო ყოველთაო“ (გიორგი ათონელი, 1946: 352). ნათლისდებისას მაცხოვრის „განშიშულება“, ანუ, სამოსლისაგან განძარცვა, სიმბოლურად მოასწავებს ადამიანთა ცოდვებისაგან განძარცვას და უპირისპირდება ადამისა და ევას ნათლის სამოსლისაგან განძარცვას, რაც მათ მიერ უფლის მცნების დარღვევას მოჰყვა: „ნათლად ამბობს წერილი, რომ უფალმა დასაბამიდან სამოთხის შუაში დანერგა ხე ცნობადისა და ხე ცხოვრებისა; ამით „ცოდნისმიერი“ „ცხოვრება“ ცხადყო მან, რაც არაწმიდად იგემეს პირველმშობლებმა. ამიტომაც გველისაგან ცდუნებულნი, განშიშულდნენ“ (ეპისტოლე... 1989: 76). სამოსლისაგან განშიშვლებულმა მაცხოვარმა კი იორდანეში ჩასვლით მოაშთო გველი.

ჰიმნოგრაფები უხრწნელ სამოსელს შეუქმნელ ნათელს უწოდებენ. გავისხენოთ უძღები შვილის იგავი ღუკას სახარებშიდან. როდესაც მამის სამკვიდრებლის განძიავებელი უმცროსი შვილი კვლავ მამის წიაღს უბრუნდება, გახარებულ მამას გამოაქვს „სამოსელი პირველი“ და მოსავს მას: „გამოიღეთ სამოსელი პირველი და შეჰმოსეთ მას“ (ლკ. 15, 22). ეგზეგეტიკოსები სამოსელ პირველს განმარტავენ, როგორც იმ ღვთიურ მადლს, რომლითაც შემოსილი იყვნენ უფლის წიაღში მყოფი პირველი ადამიანები და რომლითაც იმოსება ყოველი ადამიანი ნათლისდებისას.

„ქრისტიანი ადამიანი ეზიარება ღვთიურ ნათელს, იძენს სულიერ ნათელს – „ინათლება“. ფსევდო დიონისე არეოპაგელის აზრით, ნათლობის საიდუმლოებას ეს სახელი იმიტომ

ეწოდება, რომ იგი იძლევა „პირველსაწყის“ სინათლეს და წარმოადგენს საშუალებას ღვთაებრივი ნათლის შემოსვლისა ადამიანში“ (ქერქაძე, 1997: 68).

იმისათვის, რომ დაცემული კაცობრიობა კვლავ შემოსოს პირველი სამოსლით, გარეშემოუწერელი ღმერთი წყლით იმოსება. წყლის მეშვეობით ხდება ადამიანის ცოდვებისაგან განწმენდა. ნოეს დროს წარდგნა მოაგვინა და ცოდვით აღსავსე კაცობრიობა, მართალი ნოესა და მისი შთამომავლობის გარდა, სრულიად აღხოცა. ახლაც წყალში შთასვლით განსწმინდა პირველცოდვისაგან მის მიერ შექმნილი ადამიანი და სწორედ ამას უწოდებს იოანე მტბევარი მეორედ შობას: „დღეს წყალთა ბუნებაჲ მეორედ მშობელად კაცთა იქმნების“ (მოდრეკილი, 1978: 137). ნათლისღებას მეორედ შობას თავად მაცხოვარი უწოდებს, როდესაც ნიკოდიმოსს მის აუცილებლობაზე უთითებს: „ჯერ არს თქუენდა მეორედ შობაჲ“ (ინ. 3; 7).

სამთაგან მეორედ შობას უწოდებს ნათლისღებას წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი: „სამნი შობანი უწყებულ არნ ჩუენდა, ერთი იგი ჳორცითა და მეორე ნათლისღებისა და მესამე აღდგომისა. ამათგან ერთი იგი ბნელსა არს და მონა და ვნებული, ხოლო მეორე ნათლისა და აზნაური და დამკსნელი ვნებათა, რომელი ყოველსავე შობითგანსა ბიწსა განსწმენდს და ცხორების მიმართ ზეცათასა წარგუძღვის, ხოლო მესამე იგი უსაშინელესი არს“ (გრიგოლ ღვთისმეტყველი: A-394; 57r-v). ნათლისღებისას, ჰიმნოგრაფთა სიტყვებით, თვით წყალმაც ორმაგი ბუნება მიიღო: „წყალთა ბუნებაჲ დღეს მრჩობლ ბუნება იქმნა, რამეთუ ცეცხლისაგან უსხეულოდსა ნაკუერცხალი შეიწყნარა ბრალთა განწმედელი ნათლისღებითა“ (თუენი, 2004: 166).

განწმენდილი წყალი კი ადამიანთა სულის განსაპეტაკების საშუალებაა, რაც ნათლისღებას გულისხმობს: „განდევნე წყუდიადი იგი ნისლი ცოდვათა ჩუენთა სიმრავლისაჲსახიერ, რადთა განსაპეტაკენ სულნი ჩუენნი წყლითა მით სიწმიდისაჲთა“ (მოდრეკილი, 1978: 146). ნისლის მეტაფორას ორგვარი, ძირითადად, ანტონიმური, გააზრება აქვს ღვთისმეტყველებაში: 1. აღნიშნავს უფლის სიბრძნეს, გამოხატავს უფლის მყოფობას, მაგ. სინას მთაზე მოსეს უფალი ნისლის სახით ეცხადება და 2. ნისლი გამოხატავს ცოდვათა და უსჯულოებათა სიმრავლეს, რომელსაც თან წყვილიად ახლავს და მის განქარვებასა და ღვთიური ნათლის მოპოვებას ესწრაფვიან და ითხოვენ ჰიმ-

ნოგრაფები. დამოწმებულ საგალობელში ნისლი ცოდვათა სიმრავლის აღმნიშვნელია, რომელსაც უპირისპირდება ღვთიური ნათლით გაჯერებული წყალი.

წმ. იოანე ღვთისმეტყველის მიერ გამოცხადებაში ხილული ბროლის მსგავსი მინის ზღვა ღვთის ტახტის წინ ნათლისღების საიდუმლოს მიმანიშნებელია: „იგი იმიტომაა მინის, რომ ნათლისღების სულის განმწმენდი სისუფთავე აქვს, ხოლო ბროლისა იმისათვის, რომ სიმტკიცეს აძლევს ადამიანის გულს“ (ღმიტრი როსტოველი, 1990: 16).

წყლის განმწმენდ ბუნებაზე საუბრობს პეტრე მოციქული: „ცანი იყვნეს პირველითგან და ქუეყანადწყალთაგან, და წყალთა მიერ შეიქმნა სიტყვთა ღმრთისათა“ (2 პეტ. 3; 5). წყლიდან მიღებულ მადლზე ჰიმნოგრაფიც აღნიშნავს: „წყალთა მიერ მადლინი საღმრთონი მივსცნე კაცთა ნათესავსა“ (თუენი, 2004: 35).

შთამბეჭდავი მხატვრულობის გარდა საგალობელი საღვთო ისტორიისა და მისი არსის წარმოჩენითაცაა ნიშანდობლივი. გველის გესლი, რომლითაც პირველი ადამიანები დაიგესლნენ, იორდანის წყლით განიბანა; რაც შეეხება ეკალს, იგი ძველი აღთქმის წიგნებში ადამიანის დასჯის სიმბოლოა. საღვთო ისტორიიდან ცნობილია, რომ უფალმა სამოთხიდან გამოძევებულ ადამსა და ევას განუჩინა: „ეკალსა და კუროსთავსა აღმოგიცენებდეს შენ და სჭამდე თივასა ველისასა“ (შეს. 3, 18). ქეთევან ბეზარაშვილისა და ბერნარ კულის განმარტებით, ეკალს ორმაგი დატვირთვა აქვს, „ეს არის ერთი და იგივე სახე ორმაგი სიმბოლური დატვირთვით, რომელთა გარჩევაც კონტექსტზეა დამოკიდებული. ეკალი, როგორც რაღაც მიწიერი საგანი და შეურაცხი თავისთავად უარყოფითი შინაარსის მატარებელია საღვთო საგნებთან შედარებისას, მაგრამ იპოდოგმატურ-პარადოგმატურ კონტექსტში (თუ იგი განწმენდილია საღვთოს მიერ და წარმოადგენს მარადიულის და უკვდავის პროტოტიპს, მაგ. ქრისტესი, ღვთისმშობლისა) იგი იღებს დადებით გაგებას“ (ბეზარაშვილი... 2000: 67).

წმიდა მამების განმარტებით, სადაც ადრე ყვაილი იყო, იქ ამოვიდა ეკალი, რათა ცოდვა ადამიანს მუდამუამ ხსომებოდა; იმავდროულად კი ეკალი იყო სიმბოლო იმ სიძნელებებისა, რაც სულიერ წვრთნას ახლავს ხოლმე.

მთესვარის იგავში (მთ. 13, 7-22; მრკ. 4, 7-8; ლკ. 8, 7-14) ეკლები ალევორიულად ამქვეყნიურ საზრუნავს გამოხატავს. „მაქსიმე აღმსარებლის მიხედვით, ღვთისკენ მიმყვანებელი

სიყვარულის გზა პირველ ადამიანთა ცოდვით დაცემის შედეგად პატივმოყვარეობის ეკლებით დაიფარა, რომელიც უფალმა თავისი ვნებებით თავის თავში აღბეჭდა და მათი განწმენდა დაფარულად მიანიშნებს მაცხოვრის ვნების ხატზე ეკლის გვირგვინით, რომლითაც მან გამოისყიდა პირველცოდვა... ეკლის გვირგვინის მცენარის სახეობად ასახელებენ spina christi-ს ან poterium spinosum-ს (პატარა წითელყვავილებიან ეკლიან მცენარეს)“ (ბეზარაშვილი... 2000: 64-67).

ამიტომაცაა ხაზგასმული, რომ წყვეის ეკალიც აღმოიფხვრა და ამით ადამის მაცდუნებელი გველიც მოიშთო.

მაცხოვრის განკაცებითა და ნათლისღებით მხოლოდ ადამ და ევა არ გამოსხნილან ცოდვის ტყვეობიდან. „უწმინდესი დღე იორდანეში ქრისტეს ნათლისღებისა ესაა ახალი აღთქმის ნათლისღება მთელი კაცობრივი ბუნებისათვის და მისთვის გარდაუვლად გზის გაკაფვა ცათა სასუფეველისკენ, რადგან სწორედ ამ დღეს, ექვსი იანვრის უწმინდესი მღვდელმოქმედების ჟამს, იორდანის ღმერთმყოფელი ემბაზის წიაღში მთელი კაცობრიობისათვის, პირველ რიგში კი სწორედ ძველი აღთქმის მართალთათვის, დასაბამდა ცხონების აღმოცისკრება“ (ჭელიძე, 2004: 65), იმ ხალხისათვის დასაბამდა, რომლებიც, ესაია წინასწარმეტყველის თქმით, ბნელში იხდნენ. იოანე ნათლისმცემლის მამამ, წინასწარმეტყველმა ზაქარიამ, იოანეს შობისას იგალობა სიკვდილის აჩრდილში მყოფთა გამოსხნა: „მომხედნა ჩუენ აღმოსავალმა მადლით გამოჩინებად მათ ზედა, რომელნი სხენან ბნელსა შინა და აჩრდილთა სიკუდილისათა“ (ლკ. 1; 78-79). სიკვდილი სრულად ვერ ბატონობდა მართალთა სულებზე, რადგან უფლისმიერი აღთქმით მესია უნდა მოსულიყო მათ გამოსახსნელად, მაგრამ ბატონობდა სიკვდილის აჩრდილი და „ამას დღესა საუფლოსა დღესასწაულსა იხარებენ ცანი ცათანი ძალითურთ... რამეთუ დღეს დაიჭსნა სიბნელედ იგი პირველი შჯულისა აჩრდილისად“ (მოდრეკილი, 1978: 146); უფრო ადრე სიკვდილის აჩრდილისაგან თავდახსნა დავით მეფესალმუნის წინასწარმეტყველებაში აისახა: „და გამოიყუანნა იგინი ბნელისაგან, და აჩრდილთა სიკუდილისაგან და საკრველნი მათნი განხეთქნა“ (ფს. 106; 14). ამიტომაც აღნიშნავს მიქაელ მოდრეკილი, რომ პირველი შჯულის აჩრდილი განქარდა. სიკვდილის აჩრდილის განქარვებასა და მის წილ საღვთო ნათლის გამობრწყინებაზე იოანე მტბვერის საგალობლებშიც არის საუბარი.

ნათლის გამობრწყინებასა და აჩრდილის განქარვებაზე საუბრობს წმ. იოანე ოქროპირი ნათლისღების საკითხაჲში: „ჭკმმარიტად გამობრწყინდა ნათელი. რომელნი ვიყვენით ბნელსა და აჩრდილთა სიკუდილისათა და რომელი-იგი ბეთლემს იშვა... ესე დღეს იორდანედ მოვიდა და ნათელ-იღო იორდანესა იოვანესაგან და განანათლნა ყოველნი დაბადებულნი მისნი“ (იოანე ოქროპირი, 1999: 266). ჰიმნოგრაფთა სიტყვებით, ნათლისღების დღესასწაულით მთელს კაცობრიობას მოეფინა ნათელი: „ერი წარმართთაჲ რომელნი სხდეს ბნელსა და განათლებულნი აქებენ ღმერთსა ჳორცითა“ (მოდრეკილი, 1978: 159). შესაბამისად, ღვთისაგან შექმნილ ყოველ ადამიანს მიემართება სიტყვები: „საბანელი ცოდვისაჲ მოსძარცუე გულთა ჩუენთა“ (მოდრეკილი, 1978: 151).

წმ. ბასილი დიდი თავის თხზულებაში „მჯეცთათჳს სახისა სიტყუაჲ“ საუბრობს სიკვდილის აჩრდილზე: „ძუელთა მათ მცნებათა აქუნდა შინაგანი ჳრახვაჲ, რომელი გამოაჩინებს გამოუჩინებელსა მჳსნელსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა, რამეთუ დაეფარა მჳსნელი ჩუენი ცრუთა ებრაელთაგან და გამოგჳჩნდა ჩუენ, რომელი ვსხედით ოდესმე ბნელსა და აჩრდილთა სიკუდილისათა“ (ბასილი დიდი, 1979: 186).

ბნელში სხდომა და სიკვდილის აჩრდილში ყოფნა ფსალმუნებიდან მომდინარე პარადიგმაა. ასევე ჩანს ესაია წინასწარმეტყველთანაც, რომელსაც მათე მახარებელი იმოწმებს: „ერი, რომელი სხდა ბნელსა, იხილა ნათელი დიდი, და რომელნი სხდეს სოფელსა და აჩრდილსა სიკუდილისათა, ნათელი აღმოუბრწყინდა მათ“ (მთ. 4, 16).

ნათლისღების საგალობლებში ფიგურირებს დაძველებული კაცის განახლებისა და ბერწი ეკლესიის გამრავალშვილიანების თემა. ნათლისღებით „განვიძარცოთ ძუელი კაცი საქმითურთ და შევიმოსოთ ნათელი საღეთო“ (მოდრეკილი, 1978: 145). ძველი კაცის განძარცვის პარადიგმა პავლე მოციქულს ეკუთვნის. ეფესელთა მიმართ ეპისტოლეში იგი წერს: „განიშორეთ თქუენგან პირველისა მისებრ სღვისა თქუენისა ძუელი იგი კაცი, განხრწნილი გულის თქუმისა მისებრ საცდურისა და განახლებოდეთ თქუენ სულითა მით გონებისა თქუენისაჲთა და შეიმოსეთ ახალი იგი კაცი, ღმრთისა მიერ დაბადებული სიმართლითა და სიწმიდითა ჳკმმარიტებისაჲთა“ (ეფ. 4, 22-24). პავლე მოციქული გვიხსნის, რომ ნათლისღების დროს ქრისტიანი სიმბოლურად მონაწილეობს ქრისტეს სიკვდილში და მასთან ერთად აღდგება

განახლებული ცხოვრებისათვის. ნათლისღება კი მოასწავებს წარსულთან ყოველგვარი კავშირის გაწყვეტას, ცოდვებისაგან განშორებას და ახალი ცხოვრების დაწყებას, რომელსაც ქრისტე გვანიჭებს (რომ. 6, 3-14), რადგანაც ქრისტემ იორდანეში ნათლისღებით განაახლა კაცთა დაძველებული ბუნება. წმ. ბასილი დიდი თხზულებაში „მკვცთათუს სახისა სიტყუაჲ“, როდესაც ორბის წყაროში სამჯერ განბანის შედეგად განახლების სახისმეტყველებაზე საუბრობს, პარალელს ავლებს ნათლისღების შედეგად ძველი სამოსლისაგან (სულიერი თვალსაზრისით) განძარცვაზე: „თუ შენცა გაქუნდეს სამოსელი ძუელისა კაცისაჲ და მოგაკლდეს თუალთა, იძიე საგონებელი წყაროჲ, მცნებაჲ ღმრთისა ცხოველისაჲ, რომელმან-იგი თქუა: „მე დამიტევს წყაროჲ წყლისა ცხოველისაჲ“ და აღვრინდე სიმაღლესა მხისთუალისასა, მართლისა მის იესუ ქრისტესსა, და მან დაგიწუას ძუელი იგი სამოსელი, რომელი შეიმოსე ეშმაკისაგან... და ნათელ-იღო შენ სამჯერ მყოვარ წყაროჲსაგან სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა. და განიძარცო ძუელი იგი კაცი საქმითურთ მისით და შეიმოსო ახალი, რომელ ღმერთი დამყარებულ არს, ვინაჲცა დავითმან თქუა: „განახლდეს, ვითარცა ორბისა, სიჭაბუკჲ შენი“ (ბასილი დიდი, 1979: 179). დაძველებულ რჯულს დანიელის წინასწარმეტყველებაშიც ვხვდებით: „დაძულებული ბოროტთა დღეთაო, აწ გეწინეს ცოდვანი შენნი, რომელთა ჰყოფდი პირველად“ (დან. 13; 52). ადამიანთა განახლებას განმარტავს, ასევე, წმ. იოანე ოქროპირი: „აწ მოსღვითა უფლისაჲთა დაიჭსნა და უჩინო იქმნა ძალი ცოდვისაჲ და დაინთქა წყალთა მათ შინა იორდანისათა, სადა-იგი დაჰფლა უფალმან დაძულებული იგი კაცი და აღმოიყვანა ბუნებაჲ ჩუენი მიერ განთავისუფლებული“ (იოანე ოქროპირი, 1996: 199). ახალი კაცით შემოსვის მნიშვნელობას განმარტავს წმ. გრიგოლ ნოსელი: „განიძარცუეთ კაცი იგი ძუელი და შეიმოსეთ კაცი იგი ახალი, განახლებული მსგავსებითა დამბადებელისა თვისსაჲთა“ (ნოსელი, 1964: 230). წმ. მამა გრიგოლ ნოსელი ადამიანის თეოზისზე საუბრობს, როდესაც ქრისტეს განკაცებითა და ნათლისღებით ადამიანს სულიერი განახლების, ანუ ახალი კაცის შემოსვის საშუალება მიეცა.

იორდანეში უფლის ნათლისღებით ბერწი ეკლესიაც ხარობს. სიბერწეში გულისხმობენ სულიერ უნაყოფობას, ანუ, დახშუ-

ლია სასუფევლის ბჭენი და რჯული, ეკლესია ვერ იძლევა ადამიანის ღვაწლის ნაყოფს. ამ სიმბოლოს შესახებ ჩვენ შობის საგალობელთა მიმოხილვისას ვისაუბრეთ. შობა და ნათლისღება – ამ ორმა დღესასწაულმა ნაყოფიერ ქმნა ბერწი ეკლესია: „იხარებდ ბერწ ეგე, რომელი არა შობდი, რამეთუ აწ ესერა შვილმრავალ იქმენი მეორედ შობითა“ (მოდრეკილი, 1978: 151). ბერწი ეკლესიის ნაყოფიერებაზე ისაია წინასწარმეტყველებს: „იხარებდ, ბერწი არმშობელი“ (ის. 54, 1). ჰიმნოგრაფთა ყურადღების მიღმა არც ის ფაქტი დარჩენილა, რომ ებრაელებმა ვერ იცნეს განკაცებული ღმერთი, რომელიც წარმართებმა აღიარეს და ცნეს, ამიტომაც წარმართთა ოდესმე უნაყოფო და ბერწი ეკლესია დღეს წმიდა სძალი, შვილმრავალი, განმშვენებული და მოქაღული გახდა.

საინტერესოა მიქაელ მოდრეკილის საგალობლის სახისმეტყველებითი ასპექტი: „დღისა უწყებად დღისათჳს და მითხრობად ღამისათჳს, მეცნიერად ყოფილი პირველად დღეს კუალად განახლდა იორდანეს ქრისტეს ნათლისღებასა“ (მოდრეკილი, 1978: 148). მისი წყარო ფსალმუნური მოტივია: „დღე დღესა აუწყებს სიტყვასა და ღამე ღამესა მიუთხრობს მეცნიერებასა“ (ფს. 18, 2).

ნათლისღების საგალობლებში ძველი აღთქმის თითქმის ყველა მამამთავრის/ წინასწარმეტყველის სახეა სიმბოლურად გააზრებული. მაგალისთვის მოვიყვანოთ ისუ ნავეს ძის მიერ შჯულის კიდობნით იორდანის გადაღახვის პასაჟს, რომელიც ნათლისღების წინასახეაა მიჩნეული. როდესაც მღვდლებმა შჯულის კიდობანი აიღეს და იორდანეს მიადგნენ, ღვთის ნებით ადიდებული მდინარე დადგა, შუა გაიპო და „დგეს მღვდელნი იგი, რომელთა აქუნდა კიდობანი იგი შჯულისა უფლისა კმელსა ზედა შორის იორდანეს. და ყოველნი ძენი ისრაჳლისანი წიაღვიდოდეს კმელსა“ (ისო ნავესი, 3, 17). ოდნავ დაუსველდათ ფეხები მღვდლებსო, – გვამცნობს საღმრთო ისტორია, რომელსაც პოეტურად წარმოსახავს იოანე მტბევაარი და მღვდელმოქმედების პარალელიზმით აკავშირებს ნათლისღებისათვის მოსულ მაცხოვართან: „რამეთუ პირველთა მათ მღვდელთა მიერ: დაულტოლველად: განკდა კიდობანი იგი შჯულისაჲ, ხოლო აქა დღეს გამოჩნდი ჭეშმარიტი მღვდელთ მოძღუარი“ (მოდრეკილი, 1978: 139). უფალმა მათ 12 ქვის აღება უბრძანა იორდანის იმ სიღრმიდან, სადაც მღვდლებმა კიდობანი გაატარეს, რათა მარადჟამ ხსომებოდათ, თუ როგორ „დასწყდა იორდანე მდინარე

პირისაგან კიდობნისა შჯულისა უფლისა ქუეყანისასა, რაჟამს წიაღედოდა მას“ (ისო ნავესი, 4, 7). ამაზე დავით მეფსალმუნეც მიანიშნებს: „და შენ იორდანე, რამეთუ უკუნ-იქეც მართლ-უკუნ“ (ფს. 113, 5). განკაცებული უფლის ხილვისასაც მართლ-უკუნ-იქეცა იორდანე და ამიტომაც აკავშირებს ამ ორ მოვლენას ერთ-მანეთთან ჰიმნოგრაფი: „იყო იორდანე: ოდესმე შემწყნარებელ კიდობანსა: შჯულსა ღვთისასა: ხოლო აწ შეიწყნარა შჯულის მომცემელი უფალი“ (მოდრეკილი, 1978: 203).

ძველი აღთქმიდან მომდინარეობს, ასევე, მყარად დამკვიდრებული მეტაფორა – სიმეწამულე ცოდვათა. ჰიმნოგრაფები უგალობენ მაცხოვარს, რომელმაც იორდანეში ნათლისღებით „სიმეწამულე ცოდვათა ჩუენთა“ განაქარვა და თოვლზე მეტად განასპეტაკა „სიმეწამულედ ბრალთა ჩუენთა“ (მოდრეკილი, 1978: 159). მეწამული ფერი სისხლის კონოტაციას შეიცავს. როდესაც ეგვიპტიდან გამოსული ებრაელები უდაბნოში მოგზაურობდნენ, ღმერთმა მათ კანონები დაუდო, რომელთაგან ერთ-ერთი იყო ის, რომ არაწმინდად ითვლებოდა, ვინც მიცვალებულს მიეკარებოდა ან შევიდოდა კარავში, სადაც მიცვალებული იყო. სამღვდლო ხარისხზე აჯანყებული კორე ლევიტელი, დათან და აბირონი და მათთან ერთად მრავალი ებრაელი მოსრა უფალმა. დახოცილთა დამარხვის შემდეგ ბევრი ებრაელი არაწმინდა გახდა, რის გამოც უფალმა მათ ახალი კანონი მისცა – წითელი დიაკეული შეეწირათ მსხვერპლად. დიაკეული უზადო და უნაკლო უნდა ყოფილიყო, რადგანაც ეს წითელი დიაკეული ტვირთულობდა მთელი ერის ცოდვას. ის დაკლეს ბანაკს გარეთ, ხოლო სისხლი მღვდლებმა შეიდგზის მოაპკურეს კარვის კარის წინ. სისხლის სხურების შემდეგ მსხვერპლს წვაედნენ მთლიანად – ტყავიანად, შიგნეულიანად. დაწვის დროს ატანდნენ ნაძვის ხის ნაჭერს, უსუპს და მატყლს. წმ. მამების განმარტებით, ნაძვის ხე იესოს ჯვარს მოასწავებდა, მეწამული ფერი – იესოს სისხლს, უსუპი – ქრისტეს მადლის განმაცხოვრებელსა და განმწმენდელ ძალას. ბანაკის გარეთ დიაკეულის დაკვლა კი მოასწავებდა იესოს ჯვარცმას იერუსალიმის გარეთ, რაც ჰიმნოგრაფიაშიც აისახა: „სიონო, შეიმოსე დღეს ნაცვლად უსუპისა მის და მატყლისა მეწამულისა: სამოსელი ბრწყინვალწ სულისაგან განახლებული“ (მოდრეკილი, 1978: 174). დიდი შაბათის ცისკრის საგალობელში, „ნეტარ არიანი“-ს გალობანში, ჯვარცმული მაცხოვარი ამ დიაკეულადაა

სახელდებულნი: „დიაკეული იგი ზუარაკისა ძელსა ზედა დამოკიდებულად მხედველი დაღადებდა“.

ძველი აღთქმიდან მომდინარეობს მაცხოვრისადმი მიმართული მეტაფორა „ღეკუ ლომისა“, რომელსაც ნათლისღების საგალობლებშიც ვხვდებით: „ღეკუ ლომისად იწოდე ღვთისა სიტყუაო მხოლოდ შობილო“ (მოდრეკილი, 1978: 157). ამ მეტაფორის წყარო შექმნათა წიგნია, როდესაც იაკობმა აკურთხა 12 ვაჟიშვილი 12 ტომის მამამთავრად და იუდას უწოდა „ღეკუ ლომისა“. სწორედ იუდას ტომიდან გამოვიდა იესო ქრისტე.

ნათლისღების საგალობლებში უხვად გვხვდება მაცხოვრის სხვა ეპითეტებიც, იგი წარმოდგენილია მდინარედ, რომელიც მწყურვალს წყურვილს უკლავს და უხრწნელების მადლით მოსავს; ის არის „უფალი უფლებათაჲ, მთავარი ზეცისა მთავრობათაჲ“, რომელიც მოვიდა წარწყმედულთა საცხოვნებლად - ღმერთი, რომელიც საუკუნეთა მფლობელი და ყოველთა დამბადებელია.

უფალი არის არსებით უცვალებელი, უხილავი და უხილავ ძალთა შემოქმედი, ძლიერი, ხელმწიფე და განმგებელი ყოველთა, ნათელი ჭეშმარიტი, მიუახლებელი საღმრთო ცეცხლი, ქველმოქმედი, მზე სიმართლისა, უპირატეს მზისა შობილი საღვთო ნათლით განანათლებს კაცობრიობას; გარეშეუწერელი, უხორცო ღმერთი იორდანის წყალს შეიმოსს, თვალთშეუდგამ ნათელში მყოფი, ცათა ღრუბლებით შემოსული, დაუბადებელი და დაბადებულთა დამბადებელი, რომელმაც არარადსაგან წამისყოფით შექმნა ყოველივე; უდიდეს საიდუმლოს უწოდებს ჰიმნოგრაფი ნათლისღებას, როდესაც საღვთო ნათელი სიმბაბლით მოსილი მოდის იორდანეში ნათლისღებისათვის.

მაცხოვრის ზოგად ეპითეტებშიც ვხვდებით სამების ერთიანობის დოგმატის ქადაგებას – განდიდებულია გამოუკვლეველი, თვალთშეუდგამი ბრწყინვალეობა სამებისა. იორდანეში მოსული ღმერთი არის „თანასწორი და თანაარსი, თანაგანმგებელი, თანამფლობელი, თანადაუსაბამოდ, თანამთავარი და თანამეუფედ, თანადამბადებელი მამისა და სულისაჲ, არსებაჲ მხოლოდ უხილავი უცვალებელი უქცეველად შეეზავა შეურწყმელად არსებისა მიწისაგანსა“ (მოდრეკილი, 1978: 205) – საგალობელში სამების განუყოფლობის დოგმატია სრულად გადმოცემული, თანაც, ალიტერაციის მეშვეობით და საოცარი მხატვრულობით. ყურადღება ექცევა უფლის მყოფობის უკამობას,

რომელიც დროში იშვა ხორცით. დროისა და სივრცის თემატიკა ჰიმნოგრაფიის ერთ-ერთი უმთავრესი ნიშანია.

ნათლისღების დღესასწაულისადმი მიძღვნილი საგალობლები გამოირჩევა სახისმეტყველებითი აზროვნებით, სიმბოლოთა სიხშირით, რადგან უფლის ნათლისღება უდიდესი საიდუმლოა. ამიტომაც მოგვიწოდებს ჰიმნოგრაფი, სახარებისეულ ბრძენ ქალწულთა მსგავსად ლამპრებით, ანუ მღვიძარენი, შევეგებოთ იორდანეში მოსულ მაცხოვარს, რათა მასთან ერთად განვიბანოთ და „თანანერგ ვექმნეთ ნათლისღებასა მისსა“ (მოდრეკილი, 1978: 194), თანაზიარნი გავხდეთ მოველენისა, რომელიც იმოდენა სასწაული და მოწყალებაა, რომ იორდანისკენ მიმავალი ღმერთის ხილვისას მთელი სამყარო გაირინდა და „ღუმან მდინარენი: და ოხრიან აერნი; ღრუბელნი სამყაროთანი: აცურევენ ცუარსა საღმრთოსა: შეითქუნეს მეტყველი და უტყუ: იოვანე და იორდანე: და შიშით განბანეს ჴორცნი მჴსნელისანი“ (მოდრეკილი, 1978: 183).

შედეგები და დასკვნები.

ნათლისღების დღესასწაულისადმი მიძღვნილი საგალობლები, სახისმეტყველებითი აზროვნებითა და ტროპული მეტყველებით ისეთივე მრავალფეროვანია, როგორც ჩვეულებრივ ჰიმნოგრაფიული ტექსტები. თუმცა, უმთავრესი, რითაც ნათლისღების საგალობლები გამოირჩევა, არის ის ფაქტი, რომ მათში ჰიმნოგრაფები ნათლისღებისა და განცხადების დღესასწაულს განყენებულად არ განადიდებენ, არამედ მასთან ერთად წარმოაჩენენ იოანე ნათლისმცემლის სახეს. ასევე, გამოკვეთილად ჩანს, რომ ნათლისღების საგალობლებში ყველაზე მეტად ფიგურირებს ნათლის სიმბოლიკა. საგალობელთა საღვთისმეტყველო წყაროს, უპირველესად, ბიბლიური ისტორია წარმოადგენს, რომელიც მხატვრულ სახე-სიმბოლოდ ტრანსფორმირდება საგალობელში და მას სახისმეტყველებრივ ფუნქციასთან ერთად ესთეტურ სილამაზეს ანიჭებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბასილი დიდი 1979: წმ. ბასილი დიდი, მკვეცთათუს სახისა სიტყუად წიგნთაგან თქმული წმიდისა ბასილი ებისკოპოსისა კესარიელისაჲ, შატბერდის კრებული X საუკუნისა, გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ე. გიუნაშვილმა, თბ., 1979.

ბეზარაშვილი... 2000: ბეზარაშვილი ქ., ბერნარ კული, „მაყვლოვანის“ გაგებისათვის ძველ ქართულ მწერლობაში, ლიტერატურული ძიებანი, XXI, თბ., 2000.

გიორგი ათონელი 1946: გიორგი ათონელი, გალობანი დამისთევად ნათლისღებისა, ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, I, შედგენილი სოლ. ყუბანეიშვილის მიერ, თბ., 1946.

გრიგოლ ღვთისმეტყველი: წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი, თქუშული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყველისა ნათლისღებისათვის, რომელი იკითხვის ხვალისა დღე განცხადებისად; A-394, 57r-73v.

ეპისტოლე... 1989: ეპისტოლე დიოგნეტესადმი, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, წინათქმა და კომენტარი დაურთო ე. ჭელიძემ, ჟურნ. ჯვარი ვახისა, 1988, №4.

თეოფილაქტე ბულგარელი 2000: ნეტარი თეოფილაქტე ბულგარელი, ახალი აღთქმის კომენტარები, განმარტება წმიდა მათეს სახარებისა, ბერძნულიდან თარგმნა გვანცა კოპლატაძემ, თბ., 2000.

თუენი 2004: გიორგი ათონელისეული თუენი, იანვარი, ბოდბის წმ. ნინოს დედათა მონასტერი, 2004.

იმედაშვილი 1958: იმედაშვილი გ. ქართული კლასიკური საგალობლის პოეტური მეტყველების ზოგი საკითხი, საიუბილეო კრებული აკად. კ. კეკელიძის დაბადების 80 წლისთავის აღსანიშნავად, თბ., 1959.

იოანე ოქროპირი 1996: იოანე ოქროპირი, თარგმანებად მათეს სახარებისა, I-II-III, თბ., 1996.

იოანე ოქროპირი 1999: იოანე ოქროპირი, ნათლისღებისათვის, ათონის მრავალთავი, თბ., 1999.

იპოლიტე რომაელი 1979: განმარტებად კურთხევათა მათთვის მოსესთა ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა; წმიდისა იპოლიტისა თქუშული კურთხევათა მათთვის იაკობისთა, ვითარ-იგი ათორმეტნი ნახპეტნი აკურთხნა; სიტყუად წმიდისა იპოლიტესი სარწმუნოებისათვის; თქუშული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იპოლიტესი სახვ აღთქუმისად. შატბერდის კრებული X საუკუნისა, თბ. 1979.

კირილე იერუსალიმელი 1991: საკითხავი სულისა წმიდისა, თქუშული წმიდისა კვირილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალესშისა, კლარჯული მრავალთავი, თბ., 1991.

კრიტელი 2002: ანდრია კრიტელი, დიდი კანონი; ნეკრესის ეპარქია; 2002.

მოდრეკილი 1978: მიქაელ მოდრეკილი, ჰიმნები, I. ტექსტი გადმოწერა დედნიდან და გამოსცა ვაჟა გვახარიაძე, თბ. 1978.

ნოსელი 1964: წმ. გრიგოლ ნოსელი, თქუშული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელ ებისკოპოსისაჲ კაცისა შესაქმისათუს, რომელი მიუწერა ძმასა თუსსა პეტრეს ებისკოპოსსა სებასტიელსა; უძველესი რედაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათუს“, X-XIII სს. ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964.

ნოსელი 1989: წმ. გრიგოლ ნოსელი, „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათუს“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, კომენტარები და ლექსიკონი დაურთო ე. ჭელიძემ, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბ., 1989.

სოფრონ იერუსალიმელი: წმ. სოფრონ იერუსალიმელი, თქუშული წმიდისა მამისა ჩუენისა სოფრონ იერუსალჴმელ პატრიარქისა ნათლისღებისათუს მაცხოვრისა და ზედა აღდგომისათუს სარკინოზთა; A-394, 295r-302v.

სულავა 2003: სულავა ნ. XII-XIII საუკუნეების ქართული ჰიმნოგრაფია, თბ., 2003.

სულავა 2004: სულავა ნ. გამოქვაბულისა და უდაბნოს მხატვრული ფუნქცია „ვეფხისტყაოსანში“, ლიტერატურული ძიებანი, XXV, თბ., 2004.

ორიგენე 1989: ორიგენე, ქადაგებები ქებათა ქებათაზე, ფრანგულიდან თარგმნა თამარ ჯაყელმა, ჟურნ. ჯვარი ვაზისა, 1989, №3-4.

უძველესი... 1980: უძველესი იადგარი, გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთეს ელენე მეტრეველმა, ცაცა ჭანკიევმა და ლილი ხევსურიანმა. გამომცემლობა: მეცნიერება, 1980.

ქერქაძე 1997: ქერქაძე მ. ნათლის ესთეტიკის ზოგიერთი საკითხი ქართულ ჰიმნოგრაფიაში, მაცნე, ფილოსოფიის სერია, 1997, №1.

ჭელიძე 2004: ჭელიძე ე. ცხონების აღმოცისკრება, თბ., 2004. ხეც-ის ფონდი – A-93 – პარაკლიტონი, 1093 წ.